

Het Groene Blad

IVN Eerbeek en omstreken Jaargang 32 nr.3 2020

Ouwe kost(baarheden)

Witte Abeel

Vakantie

Colofon

IVN Eerbeek en omstreken

IVN, Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid afdeling Eerbeek en omstreken, is een vereniging van vrijwilligers die mensen betreft bij hun (groene) leefomgeving, natuur, milieu en landschap in de gemeente Brummen.

IVN-Eerbeek organiseert activiteiten zoals wandelingen, cursussen en werkzaamheden in het groen voor iedereen.

Lid of vriend worden? Meld je via e-mail aan bij secretaris@ivn-erbeek.nl of via de website.

Contributie (per jaar): Leden: € 24,- Donateurs: € 12,- Huisgenootleden € 12,-

Vriend van IVN Eerbeek € 48,-

Te betalen op IBAN. NL17 RABO 0309 230 705 t.n.v. IVN vereniging afd. Eerbeek e.o.

Opzegging, wijzigingen in adresgegevens, e-mailadres graag melden bij de secretaris secretaris@ivn-erbeek.nl.

Bestuur

Voorzitter	Jos Rouland	voorzitter@ivn-erbeek.nl
Secretaris	Herman Heskamp	secretaris@ivn-erbeek.nl
Penningmeester	Gerrit den Besten	penningmeester@ivn-erbeek.nl
Lid	Lambert Kouwenberg	Lkouwenberg142@gmail.com
Lid	Ingrid van Eijk	iggyb@chello.nl

Werkgroepen

Excursies	Chris Holtslag	excursies@ivn-erbeek.nl
Natuurtuin	Gerard Nijhof	natuurtuin@ivn-erbeek.nl
Publiciteit	Sandra Christiaans	publiciteit@ivn-erbeek.nl
Scholing	Herma Scherpenzeel	scholing@ivn-erbeek.nl
Venel	Jos Rouland	venel@ivn-erbeek.nl

Het Groene blad

Het Groene Blad is het contact - en informatieblad van IVN-Eerbeek en verschijnt vier maal per jaar. Het blad is van en voor leden en donateurs. Bijdragen zijn van harte welkom.

Overname van artikelen is toegestaan na schriftelijke toestemming van de auteur en de redactie.

Kopij voor Het Groene Blad kan worden verstuurd naar: redactie@ivn-erbeek.nl

Het Groene Blad is eveneens te lezen op de website van IVN-Eerbeek en omstreken www.ivn-erbeek.nl onder publicaties.

Redactie: Lambert Kouwenberg, Jan Coenraadts en Jan Groenhof.

Opmaak en vormgeving: Herman Heskamp en Ronald Geerlof.

De uiterste inzenddatum kopij voor het volgende nummer is 1 oktober 2020.

ISSN 2543-117X

Het Groene Blad

IVN afdeling Eerbeek - Augustus 2020

Redactioneel

Ik weet niet hoe het u vergaat, maar ik zie zo langzamerhand wel uit naar activiteiten met anderen samen. Ik hou van de natuur en vind het op zich ook niet erg om alleen te zijn en er alleen op uit te trekken maar als ik steeds tegen mezelf loop te praten.... Ik ben ook natuurgids geworden om wat aan anderen te kunnen vertellen over de mooie dingen die er overal te zien zijn.

En ook de bezoekers van onze excursies zitten er, denk ik, op te wachten dat ze weer met een wandeling mee kunnen gaan. Daar is misschien ook wel bewijs voor getuige de ruim 80 aanmeldingen die wij kregen voor de wandeling van juli op de Gorrsselse Heide. Met kleine groepjes van maximaal 8 bezoekers hebben we getracht ons zo goed mogelijk aan de coronaregels, van anderhalve meter afstand, te houden.

IVN Eerbeek heeft besloten de excursies op te schorten tot 1 september en daarom zullen we het nu nog even moeten doen met de wetenswaardigheden in het nieuwe nummer van Het Groene Blad dat voor u ligt. En het is weer gelukt om er een goed gevuld blad van te maken met veel leuke en interessante informatie van diverse aard. En van een respectabel aantal auteurs! Dat doet ons als redactie deugd.

Aan de inhoud is te merken dat veel auteurs het, wellicht vanwege corona, dicht bij huis gezocht hebben en ingegaan zijn op ons voorstel om eens wat te schrijven over bijzonderheden in je eigen tuin. Wellicht geldt ook hiervoor wat een groot profeet eens zei: "elk nadeel heb z'n voordeel". Misschien ga je wel meer op de kleine dingen dichtbij letten als je er niet op uit kunt gaan in de grote wijde wereld. Een ander voordeel van deze tijd is ook, dat de tuin er nu netjes bij ligt, dat de schuur opgeruimd is en dat je eindelijk eens toekomt aan het lezen van dat boek dat je al een tijdje hebt.

Hoewel ik, waarschijnlijk met u, hoop dat er gauw een eind komt aan deze rare tijd en ook dat er geen tweede golf komt, ben ik blij dat ik toch kan blijven genieten van alle mooie dingen die er over zijn. Ik hoop dat dat ook voor u geldt.

Ik wens u een mooie zomer, een fijne vakantie dicht bij huis en veel leesplezier.

Lambert Kouwenberg

Inhoud

- 4 Mijn tuin
- 5 Witte abeel
- 7 Ledenadministratie
- 8 Oude kost(baarheden)
- 13 Bij mij in de tuin
- 14 Ransuil in eksternest
- 15 Wie kent hem niet
- 18 IVN Eerbeek op facebook
- 18 Persbericht
- 19 De boomklever
- 21 Op zoek naar de nachtvlinder
- 23 Het Lankheet
- 24 Vakantie (foto's)
- 26 Echte valeriaan
- 27 Boekbespreking
- 28 Agenda

Drukker
Editoo B.V. te Arnhem
Schaapsdrift 49
6824 GP Arnhem

Op het voorblad een icarusblauwtje met daaronder een wandelende tak.
Foto's Herman Heskamp

Mijn tuin

AUTEUR: MARIA BRUGGINK

Normaliter vertel ik regelmatig over de natuurtuin en wat daar zoal te zien is. Maar naast de natuurtuin ben ik ook regelmatig op verkenning in mijn eigen tuin, gelegen in een gewone woonwijk in Loenen. Als een echte IVN-er is deze niet strak ingericht met veel zitjes en harde materialen, maar is het een natuurlijke tuin. Weinig plaveisel, een gazon, een kleine vijver, borders, bomen en struiken. Net als in de natuurtuin is beoogd zo veel mogelijk diversiteit te creëren. Daarmee hoop ik allerlei beestjes aan te trekken: vogels, vlinders, insecten etc.

We wonen nu al 26 jaar in Loenen. In die periode heeft de tuin zich goed kunnen ontwikkelen. Achter in de tuin staan bomen en struiken: een hoge iep, een beuk, taxus, hazelaar, vuilboom, krent en een kardinaalsmuts. De tuin wordt afgescheiden door klimop en taxus. Al deze flora heeft wel iets te bieden: bloesem, bessen, noten. Er is dan ook veel te beleven in de tuin. Kikkers en de kleine watersalamander in de vijver, libellen en juffers, bijen, zweefvliegen, allerlei soorten vogels, een egel, zo nu en dan een steenmarter en in de herfst een eekhoorn die de noten van de notenboom komt halen.

Dat wil niet zeggen dat er alleen maar inheemse planten in de tuin staan. Er staan ook coniferen, waar de vogels

lekker onder kunnen scharrelen. En een Nothofagus, waarin het, in het voorjaar, zoemt van alle bijen.

U begrijpt het al: ik wil een pleidooi houden voor een tuin die plek kan bieden aan allerlei beestjes. Het is mij een doorn in het oog, dat steeds meer mensen kiezen voor veel stenen in hun tuin, die dan het verlengde van het huis moeten zijn. Jammer en een gemiste kans.

Daarom wil ik af en toe u iets vertellen over alles wat ik in de tuin hoor, zie en ruik om u te verleiden om meer groen in de tuin te creëren. De tuin is ongeveer 35 meter diep en 10 meter breed. Maar ook een kleinere tuin kun je zo inrichten, dat er van alles te plukken valt en het een prachtige plek is voor uzelf én voor insecten, bijen en vlinders. Om u een indruk te geven hierbij wat foto's.

Witte abeel (*Populus alba*)

AUTEUR: JAN COENRAADTS

Rondom de boom

In mijn stukje over het Maarts viooltje in het vorige nummer van Het Groene Blad kwam de Witte abeel naast mijn woning in Eerbeek al even ter sprake. Het is een opvallende en gezichtsbepalende boom aan de binnenkant van de haakse bocht, waar de Bachstraat overgaat in de Händelstraat. De huizen hier rond de bocht dateren zo van tussen 1969 (Bachstraat) en 1972-1973 (Händelstraat), zodat we mogen aannemen dat de boom in die tijd is geplant en in 2020 dus zeker 47 jaar oud moet zijn.

Ik vind hem eigenlijk meer bijzonder dan echt mooi. De boom zorgt in de lente en de zomer gedurende een groot deel van de dag wel fijn voor veel schaduw. Bijzonder vind ik vooral dat hij er van verschillende kanten zo heel verschillend uitziet, al heeft dit niet uitsluitend een natuurlijke oorzaak. Ondanks al deze min of meer positieve opmerkingen is dit lid van de hoofdgroep Geranium- en Vioolachtigen, daarvan de Wilgenfamilie en vervolgens het geslacht Populier niet bij iedereen in de buurt even populair. Dit niet alleen vanwege enkele weken ongemak door afvallende katjes, pluizige zaden en vallende bladeren, maar meer nog door de uit wortelopslag in de groeiseizoenen immer en in ruime mate opschietende miniboompjes. Overal groeien ze: onder de boom, in het gras, in tuinen en tussen tegels en straatstenen. Zouden de bewoners en de tuinliefhebbers van of namens de gemeente hier tien jaar lang de snel en alom groeiende abeeltjes en esdoorn-tjes (laten we die niet vergeten!) niet weghalen, dan wordt het hier geheid een abeel- en esdoornbush...

Groeiplaats

De Witte abeel is zo'n boom die in Nederland niet bepaald zeldzaam is, maar die je in het grootste deel van ons land toch niet veel tegenkomt. Volgens de Heukels' Flora groeit de witte abeel vooral in het 'Renodunaal-district en het Estuariëndistrict', zeg maar in de duinstreken, in Zeeland en op de Zuid-Hollandse eilanden. Daar is de boom algemeen, wat inhoudt dat je niet lang hoeft te zoeken om er een te vinden. De witte abeel is bij ons oorspronkelijk niet inheems, want het natuurlijke verspreidingsgebied is Midden en Zuid-Europa, Noord-Afrika en West-Azië tot nog een flink eind in de richting van Centraal-Azië. In gebergten komt de boom of struik voor tot op 1200 meter hoogte. Sinds de 17e eeuw is de boom bij ons aangeplant en in oobossen langs de rivieren en vooral in de duinstreek dikwijls verwilderd, overigens opvallend vaak in de buurt van essen en iepen.

De boom houdt van licht en warmte en is wat vorstgevoelig, maar kan het sowieso warmer wordende klimaat in ons land goed verdragen. Daarbij is deze boom ook nog behoorlijk bestand tegen zout en verbrandingsgassen in

de lucht. In de rest van het land zijn abelen vrijwel altijd aangeplant als straat- en laanboom in de bebouwde kom, in parken en langs wegen. Door de vele uitlopers van het vrij oppervlakkige, maar uitgestrekte wortelstelsel en door het vele opschot langs de stam is de witte abeel heel geschikt en ook gebruikt voor versteviging van oevers en natte hellingen. Zeker om wat oudere bomen/struiken of stronken is vaak sprake van dichte wortelopslag, die veel grond kan vastleggen.

Takbreuk

Bijzonder is dat de stam van vrijwel alle witte abelen wat scheef staat en/of krom is, de besprokene boom laat beide duidelijk zien. Om voor de hand liggende redenen heeft het zwaartepunt van de boom mijn interesse, maar gemakshalve ga ik er van uit dat de natuur dat voorlopig zelf goed regelt. Wanneer een witte abeel genoeg ruimte heeft, vormt zich een behoorlijk brede kroon. Bij stormen willen er - vooral van wat oudere bomen zoals deze - vrij gemakkelijk wat takjes en heel soms wel een behoorlijke tak afbreken. Daarom is een abeel eigenlijk niet zo geschikt om dicht langs een straat te staan. In het gazon zijn die takjes niet zo'n probleem, maar valt er iets op de rijbaan of de stoep dan wordt dat al gauw anders. Daarom kwam de boom al diverse keren in contact met de gemeentezaag en verdwenen langzamerhand al diverse (delen van) takken. Overigens geldt die relatieve ongeschiktheid als straatboom eigenlijk ook wel voor bomen als de paardenkastanje, de eik en de linde.

Weinig mensen zullen immers al die kastanjes en eikels met genoeg op hun auto zien, horen en voelen stuite-

ren. Nog onaangener vinden veel mensen de kleverige honingdauw van bladluizen die uit linden valt en ervoor zorgt dat zich extra veel zand en stof op en aan jouw bolide verzamelt. Desondanks staan er heel wat van deze bomen langs straten, lanen en pleinen, want mooi zijn ze natuurlijk wel!

Waarom 'witte' abeel?

Waarom heet de boom eigenlijk witte abeel, witte populier (*Populus alba*; *populus* = populier en *alba* = wit), of ook wel zilverpopulier? Er is namelijk ook een grauwe abeel. Overigens neemt men aan dat de naam 'abeel' is afgeleid van 'alba', zodat de Nederlandse naam eigenlijk tweemaal hetzelfde vertelt. Dat dubbele wit komt dan van de onderkant van het blad die opvallend witviltig is. Vaak lijkt dat vooral grijs, maar wanneer de zon erop schijnt, is het wit overtuigender; vooral omdat het kleurverschil met de donkergroene bovenkanten van iets oudere bladeren groot is, wat bij zon en wind beslist een aardig effect geeft. Die bladeren zijn meestal handvormig, 3-5 lobbig en staan verspreid. Meestal, want het blad aan dezelfde boom kan nogal verschillend zijn van vorm en grootte. Een ander kenmerk van de boom is dat op wat jongere, gladde en lichtgekleurde stammen en dikke takken ruitvormige structuren aanwezig zijn, die sommige mensen schijnen te ervaren als ogen.

Wanneer de stam ouder wordt, krijgt het onderste deel groeven en wordt die donker. Een abeel kan tot 30 meter hoog worden, maar aangezien deze boom ongeveer tweemaal de hoogte van ons huis heeft, schat ik dat deze ongeveer 17 meter is. In het wild kom je de witte abeel overigens ook vaak als grote struik tegen.

Voortplanting

Zoals alle populieren is ook de witte abeel 'tweehuizig'. Dat betekent dat er specifiek mannelijke en vrouwelijke bomen zijn en van alle witte abelen zijn verreweg de meeste bomen vrouwelijk. In maart-april verschijnen de hangende katjes, voordat er blad is. Vrouwelijke en mannelijke katjes dus aan verschillende bomen. De vrouwelijke katjes van deze boom zijn gelig groen. Mannelijke katjes zie je hier natuurlijk niet, maar waar ze wel zijn, zijn die vooral rossig van kleur. De bloemetjes hebben geen kroon- en kelkbladen. Mannelijke katjes bestaan uit een bruin schutblad met 6-10 meeldraden met paarsige helmhokken. Bij vrouwelijke katjes zijn het een schutblad met franje-achtige insnijdingen en een bovenstandig vruchtbeginsel met 2 stijlen en 4 stempels. Na een week of wat hebben de zaadjes in de doosvruchten van de vrouwelijke katjes zich ontwikkeld, elk met een 'haarkuifje' (pluis), zodat ze - eenmaal ontsnapt uit de rond juni opengesprongen doosvrucht - door de wind als 'zomersneeuw' heel ver kunnen worden meegevoerd.

Komen de zaadjes terecht op een vochtige, maar niet te natte plek, met redelijk voedselrijke grond met wat kalk, dan kan daar spontaan een nieuwe witte abeel opgroeien. Randen van rivierdalen en in het bijzonder de binnenduindrand zijn daarvoor vaak geschikt en daar kom je dus relatief veel verwilderde abelen tegen. Neemt de wind de zaadjes niet mee, dan vallen die na een tijdje met de katjes op de grond. Zoals ik in de inleiding al aangaf, is deze boomsoort voor de voortplanting niet uitsluitend aangevoerd op zaden, maar zorgt ook de wortelopslag voor nieuwe boompjes. Deze 'kloontjes' staan nooit verder van de moederboom dan het wortelstelsel reikt, maar dat kan bij een alleenstaande boom toch wel zo'n 25 meter zijn in alle richtingen: in principe is dat dus een cirkel met een middellijn van 50 meter. In de praktijk zal dat vaak minder zijn, maar ook dat is nog ver genoeg! De van de boom af groeiende wortels zijn namelijk sterk genoeg om zich al dan niet via gaatjes door zachte muren te wurmen en kunnen ook wegen en leidingen opdrukken. Moderne muren en wegen zijn daar vaak wel beter tegen bestand dan voorheen, maar toch...

Grauwe abeel

Overigens lijkt ook de geslachtelijke voortplanting van de witte abeel redelijk adequaat. De al even genoemde grauwe abeel (*Populus x canescens*; *canescens* = grijsachtig; de *x* geeft aan dat het gaat om een hybride, een kruising) is namelijk een 'stabiele bastaard' van de witte abeel en de esp of ratelpopulier (*Populus tremula*). De boom lijkt meer op de witte abeel dan op de ratelpopulier. De bladeren zijn ietsje kleiner, duidelijk minder diep gelobd, wat ronder van vorm en ook wat minder 'wit' aan de onderkant: grauwgrijs dus. Het verschil lijkt vrij duidelijk maar, vanwege de veranderlijkheid van het blad van de witte abeel en het in de laatste alinea vermelde, blijft het determineren toch wat 'tricky'. De boom staat liever in wat drogere grond dan de witte abeel en... vrouwelijke bomen zijn schaars, juist tegengesteld aan wat bij de witte abeel het geval is. Ook deze boom is vrij veel aangeplant langs straten en lanen.

Leden en donateurs

Opzegging leden

H. Bos

Opzegging donateurs

Fam. de Mooij
Mevr. M. Morks-Kruys
J.B. Tammes
Natuurmonumenten

Het kan ook zijn dat bovenstaande donateurs niet reageren op meerdere verzoeken van de penningmeester aangaande hun donateursschap.

In verband met kostenbesparing willen we graag van onze donateurs hun emailadres hebben. Je kunt een mailtje sturen naar het secretariaat secretaris@ivn-eerbeek.nl met vermelding donateur IVN (omdat niet iedereen zijn achternaam in een emailadres verwerkt heeft).

Bij voorbaat dank.

Nog niet zo lang geleden ontdekten onderzoekers dat er terugkruisingen voorkomen met beide ouders, wat o.m. tot gevolg heeft dat er allerlei tussenvormen ontstonden tussen witte en grauwe abeel en ratelpopulier. Het zal duidelijk zijn dat dit op bepaalde locaties het op naam brengen van individuele bomen niet eenvoudiger maakt.

Ook wetenswaardig

Volgens een legende zou het zweet van de Griekse held en halfgod Herakles (bij de Romeinen is dat Hercules) de witte achterkant van de bladeren hebben veroorzaakt, toen hij tijdens de laatste van zijn beroemde twaalf werken - hem opgelegd als straf voor het in een vlag van waanzin vermoorden van zijn eigen kinderen - de hellehond Cerberus uit de onderwereld ontvoerde. Bij dat normaal gesproken onmogelijke karwei - Cerberus was even groot als een olifant, had drie gemeen happende koppen en zijn manen bestonden uit kronkelende en bijtgrage slangen - hing hij zichzelf een krans om van boombladeren.

In zulke barre, niet-menselijke omstandigheden wil zelfs het zweet van zo'n semigoddelijke spierbundel als Herakles wel eens wat van chemische samenstelling veranderen. Dat dat ertoe leidde dat er nu naast mijn huis een Witte abeel staat, brengt die oude Grieken toch wel nabij. Nu besef ik ook opeens de diepere zin van het gezegde dat mijn vader nu en dan in min of meer pedagogische context aan zijn twee zonen wijdde: "Pas maar op, want wanneer mijn bloed karnemelk wordt...".

Literatuur

- Duistermaat, L. (2020) *Heukels' Flora van Nederland*
- Eggelte, H. (2015) *Veldgids Nederlandse flora*
- Internet o.a. *Flora van Nederland* en *Wikipedia*
- Johnson, O. & D. More (2005) *ANWB Bomengids van Europa*
- Spohn, M. & R. (2019) *Welke boom is dat?*

Afbeeldingen

- (20200518_153029a =) 1. De Witte abeel
- (20200518_141702a =) 2. Het blad

Vacature penningmeester

Ben jij de nieuwe schatbewaarder van de vereniging? IVN Eerbeek e.o. is op zoek naar een nieuwe penningmeester per 1 maart 2021.

Oude kost(baarheden)

De Teerosen: Duitse bouwwerken op de veluwe

AUTEUR: BERT VAN DER SAAG

Wat is een theeroos?

Toen ik in 2013/14 de cursus IVN – gids deed, was een van de opdrachten: Bereid een ‘Stampertje’ voor.

Je kreeg een aantal bloemen, insecten, mossen of iets dergelijks en daaruit moest je er een kiezen, die je dan terdege moest voorbereiden. Je kreeg een beurt voor de groep en moest over je gekozen onderwerp een spreekbeurtje houden. Vaak werd dit een soort Wikipedia verhaal, maar...je leerde er wel van! Nu kwam ik opeens het onderwerp theeroos tegen en ik dacht aan het stampertje van toen.

Vreemd is het als je plots leest over de Theeroos – maar dan op zijn Duits: Teerose. Deze Teerose heeft echter niet veel van doen met de theeroos uit het stampertje. Het is wel leuk als je dan ontdekt dat die Teerosen niet eens zo ver bij ons uit de buurt hebben gestaan.

De Teerosen:

Drie Duitse radiopeilstations uit de 2e WO (Funkmessstellung/radio- (radar) post.) gelegen op de Veluwe ten Noordoosten van Arnhem.

Op Nederlands grondgebied waren 5 radiopeilstellingen gevestigd. Deze noemden de Duitsers ‘Y-Stellungen’ of ‘Jägerleitstellungen’. De Teerosen I, II en III waren drie van die stellingen en tevens de belangrijkste.

De theeroos is een gekweekte roos (*Rosa odorata*), ingevoerd in 1810 uit China. Hij komt voor in de kleuren geel en roodachtig. Hij wordt theeroos genoemd omdat het blad en de bloem ruiken als fijngewreven vers blad van de thee. De theeroos staat bekend om zijn grote bloemen en meestal komen er 2 bloemen aan een lange stengel, die dan ook goed afgeknipt kan worden voor in de vaas.

Een bekend boek is: ‘De Theeroos’ van Jennifer Donnelly. Wist je dat vruchtplanten als de aardbei, de framboos, de peer, de appel en de pruim tot de rozenfamilie behoren? Natuurlijk is de roos ook de bloem van de zwijgzaamheid en de liefde, dan vooral de rode.

Dit weet ik dan weer omdat Wijnand Hackfort in Kasteel ter Horst in de bruidskamer staat met een roos in zijn hand. Hij had deze roos in zijn hand, omdat zijn aanstaande, Aleida Boshoff, in verwachting scheen te zijn vóórdat zij met Wijnand gehuwd was. Hij hield zich daarover stil. De goede man.

Als je langs het boerderijtje van Jaap van de Born (zie Groene Blad nummer 4 – 2019) in de richting van de brandtoren over de Velperweg loopt, kom je na 2 km bij een kruispuntje met de Terletse weg of -baan. Wij hardlopers noemen dit, als we linksaf gaan, ‘het Varenspad’. Ga je hier rechtsaf, dan kom je na een paar honderd meter bij een fundament met daarop een zendmast. Dit is het oude fundament van Teerose III.

Zo zijn op de zuidelijke Veluwezoom, bij Terlet, de Imbosch en het Rozendaalse Zand, de overblijfselen te vinden van drie militaire complexen uit de 2e WO. Voor de ligging hiervan was niet voor niets gekozen voor hoge punten van het Veluwemassief. De drie vormden een belangrijke schakel in de Duitse luchtverdediging; ze waren direct verbonden met het Duitse militaire vluchtleidingscentrum Diogenes, een grote bunker bij Schaarsbergen in de omgeving van vliegveld Deelen, de toenmalige Fliegerhorst Deelen (codenaam: Alster)..

Hier zaten zo'n 600 personeelsleden. De geschiedenis van Diogenes is erg interessant en hierover valt veel te lezen. Ook een bezoek aan het Museum Vliegbasis Deelen is de moeite waard.

De stellingen Teerose I, II, en III zijn gebouwd tussen 1942 en 1943. Zij maakten later deel uit van het 'Himmelbett' en waren een uitbreiding van dit systeem. Het Himmelbett-systeem was een radar-verdedigingssysteem voor de luchtverdediging van West-Europa. De Teerose-stellingen ondersteunden de zogenaamde 'Nachtjacht', het Duitse antwoord op de Britse nachtelijke bombardementsvluchten op Duitsland.

Van de Teerosen zijn alleen nog wat resten (fundamenten) te vinden en het enige overgebleven gebouw, het administratiegebouw van Teerose I op Terlet. Hier zijn nu het zweefvliegcentrum en de 'Termiekbel', een restaurant, gevestigd. Als je de drie Teerose-locaties opzoekt, merk je dat ze alle drie op een hoog punt zijn gelegen en midden in de natuur. De naam houdt verband met Terlet. Het was de gewoonte van de Luftwaffe om peilstations een codenaam te geven en wel de naam van een bloem. Deze begon met de beginletter van de plaats waar het station lag, dus de T van Terlet werd Teerose.

Teerose I is gelegen op de 102 m. hoge Galgenberg. De bouw begon in de zomer van 1942. Terlet wordt al genoemd in 1423, toen daar Hertog Reinold IV van Gelre overleed. Hij was op reis van Hattem naar Rozendaal. Er is een kruis opgericht dat er jaren heeft gestaan.

De Galgenberg is bekend vanaf ± 1570 volgens de kaart van Christiaan Sgrooten. Er was toen een hoeve 'Ter Leth', gelegen op anderhalf uur lopen van Rozendaal aan de postweg naar Deventer. Het was een karrespoor met zand, heide en wat struikgewas. Van Terlet kon je rechtsaf naar Koldenhove en Eerbeek en linksaf naar Deelen en Otterlo. Ook hier heeft waarschijnlijk, net als bij de Woeste Hoeve, een herberg gestaan.

Op de Galgenberg stond de galg van de 'Heerlijkheid Rozendaal'. Dicht bij dit punt heeft in WO II de toren Anton, van Teerose I, gestaan. Hier stond ook het evaluatiegebouw..

In de omgeving stonden een aantal boerderijen die omgeven waren door weilanden en akkers. Hieromheen lagen wildwallen, die nu nog steeds te herkennen zijn. De wallen waren beplant met inlandse eiken. Zij dienden om het grofwild te weren en ook om het stuifzand tegen te houden. Nu staan er wildrasters.

Na de oorlog is er veel veranderd. Door de aanleg van de A50 werd de boerderij Groot Terlet (van de familie Van Veelen) afgebroken. Je kunt de plek nog herkennen, want tussen de A50 en de Oude Apeldoornseweg staan nog 2 lindebomen. Vroeger werden er voor een boerderij 3 lindebomen geplaatst ter bescherming van de woning. Ging er één dood dan was de woning ook niet meer beschermd. Dat er nu nog maar twee staan, komt doordat tijdens een hevige onweer boven Terlet één van de bomen werd getroffen. De twee anderen bleven gespaard.

Van Terlet als woonplaats is bijna niets overgebleven en landbouw is er eigenlijk niet meer. Het meeste is nu natuurgebied. Op de Galgenberg ligt nog wel een markerpunt van het Rijksdriehoekmeetnet.

Teerose I had 5 houten torens van zo'n 12 meter hoog met hierop de Y-peilers. De torens hadden de namen: Anton, Berta, Cäsar, Dora en Emil. Naast de 5 torens stonden er op Teerose I ook nog een evaluatie- en administratiegebouw (de Schreibstube) en woonbarakken. Hier werkten ± 150 mannen en vrouwen. De mannen waren soldaten van de Luftwaffe en de dames Luftnachrichtenhelferinnen (Blitzmädel).

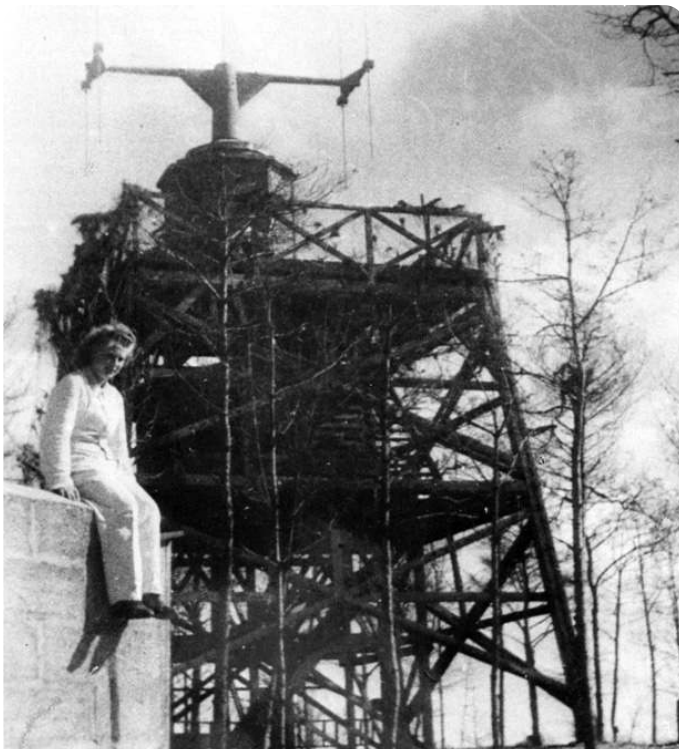

Omdat Teerose I ook als opleidingscentrum werd gebruikt, waren er soms nog meer mensen. Alle onderdelen lagen in het zicht vanaf de Apeldoornseweg. Camouflage-netten plaatsen was niet te doen. Om toch enige bescherming te hebben werden naburige dennenbossen omgezaagd en als bomen 'aangeplant'. Het leek wat, maar vanuit de lucht had het totaal geen effect. Bovendien waren de bomen al snel armetierig doordat de naalden uitvielen.

Verderop lag:

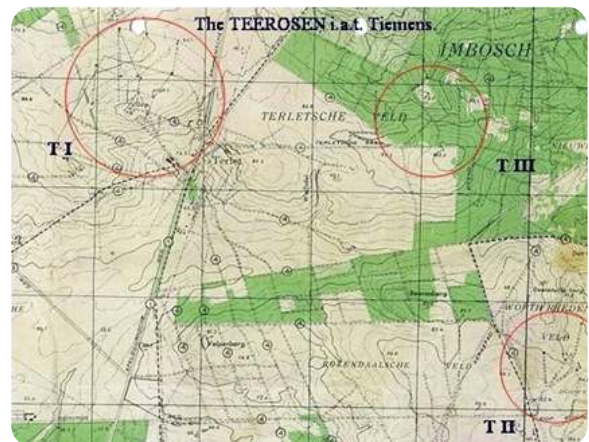
Teerose II bij 'Signaal Imbosch' op 110 m. hoogte. Dit is een Rijksdriehoekskoördinatiepunt. Teerose II is op maart 1943 ontstaan. Met 109,9 meter is Signaal Imbosch het hoogste punt van de Veluwe en de provincie Gelderland. Het ligt op het zuidelijke deel van het stuwwalcomplex Veluwe. Het grenst aan het Rozendaalse Veld en het Herikhuizerveld. Er staan grove dennen op. Wat in WO II een open vlakte met zand en heide was, is nu een vlakte met veel meer bebossing. (Uitleg RD-punten in Het Groene Blad nr. 4 - 2018)

Ook Teerose II had 5 torens. De namen waren: Friedrich, Güstav, Heinrich, Ida en Konrad

Ook in deze stelling werkten ± 150 mannen en vrouwen. Teerose II werd veel gebruikt en was dan ook altijd bemand. Hiervoor waren barakken gebouwd (het 'moffendorp') met een soort van ingangspoort. In de voormalige waterkelder zitten nu vleermuizen.

Teerose III, de kleinste, lag aan de Terletse Baan met een hoogte van 103 m, op de Possenberg (Postberg). Teerose III werd als eerste gebouwd, dus voor Teerose I en stond wel in verbinding met Diogenes, maar over de precieze functie is weinig bekend. Het is niet eens zeker of er voor 1943 wel is gebouwd. Er waren plannen voor de bouw van 4 torens maar dat is niet doorgegaan. Er waren eens ook overblijfselen van de fundamenteën voor torens maar die zijn er dus niet gekomen. Het was geen Y-stelling en had ook geen Y-stations. Of deze ook namen hebben gehad, heb ik niet kunnen ontdekken. Omdat het geen Y-stelling was, hadden ze waarschijnlijk ook geen namen. Van de eerste fase, vanaf 1941, is weinig bekend, wel wat meer van na 1943. Het kamp bestond uit 3 subcomplexen: 1 grote en 2 kleine westelijk gelegen kampjes. In de oostelijke grote stelling waren 19 gebouwen en/of apparaten.

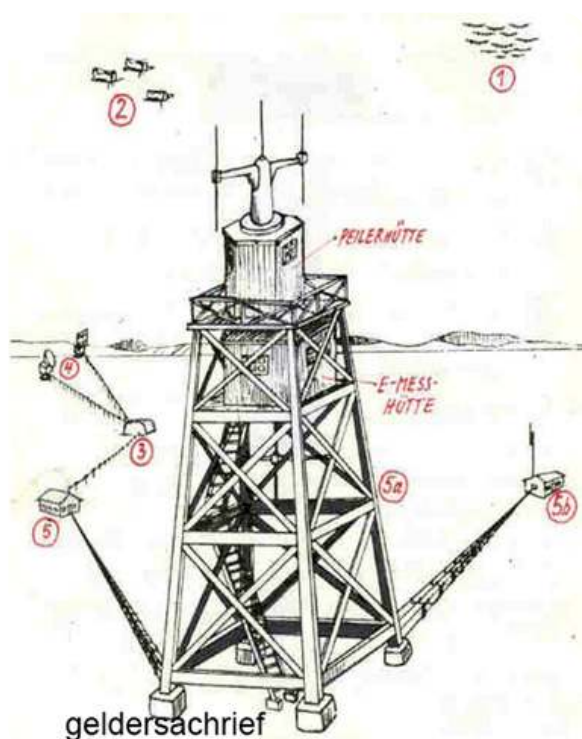
Het centrale hoofdgebouw is niet hetzelfde als dat van Teerose I en II. Ook wijkt het aantal en soort apparaten af: 8 antennemasten met barak (6 uniform en 2 afwijkend), 1 Freya radarapparaat en geen Y-torens. De overige gebouwen zijn barakken, schuurtjes en een garage.

Geen Y-torens is opvallend, omdat een normale Jägerleitstelling er 5 had. Opvallend is wel dat begin november 1943 er flink gebouwd is op Teerose III. Dit blijkt vooral uit de crediteurenadministratie van de Bauleitung der Luftwaffe Deelen. Er kwamen bijv. 7 zendbarakken, een garage uit Splitterschützsteine en een Waschbaracke. Tevens kwam er een telefonische bovenleiding (Freileitung) van en naar de stelling. Dus tussen de andere Teerosen en richting commandobunker Diogenes II.

Mogelijk was het de bedoeling om op Teerosen III een nieuw radarsysteem te gaan beproeven. Er was ook meer samenwerking met Teerose II. Uit dit onderzoek blijkt dat er nog diverse resten zijn van antennemasten, een radarapparaat, hoofd- en bijgebouwen. (Hierover staat veel in 'Archeologie van de 2e WO', Martijn Reinders).

Er is twijfel of Teerose III niet meer dan een teststation was en niet echt werd gebruikt. Er waren ook slechts ±25 manschappen.

Teerose III werd op 29 september 1944 vanuit de lucht aangevallen en geheel verwoest. De 25 man personeel werd per vrachtauto naar Teerose II gebracht.

Verklarende tekst bij afbeelding:

Y - Peilerhut Teerose, 1- naderende bommenwerpers, 2- Jachtvliegtuigen, 3- Commando jachtdivisie (Diogenes), 4- Freya en Wurzburg Riese radars 5- Auswertung, 5a- toren, 5b- radiozender

De stations gebruikten een nieuwe methode, de Y-peil methode, om de locatie van eigen jachtvliegtuigen te bepalen en om ook met deze vliegtuigen gesproken communicatie te hebben.

De Luftwaffe gebruikte bij voorkeur codenamen om militaire objecten zoals radiopeilstations, radarstations en divisiecommandoposten aan te duiden. De codenamen werden dan zo gekozen, dat de eerste letter van de codenaam correspondeerde met de eerste letter van de plaats waarbij het object lag. Voor de radiopeilstations viel de keus op plantennamen, de radarstations kregen dierennamen, terwijl de commandocentrales de namen van wijsgeren droegen.

De bewoners van zowel Teerose I, II als III maakten regelmatig gebruik van paard en wagen van boer Johan van Veelen. Deze had zijn boerderij vlak bij Terlet, waar nu de A50 loopt. De boer had er eigenlijk een hekel aan, maar deed hij niet wat hem opgedragen werd, dan was hij sowieso zijn paard kwijt. Van de mensen van Teerosen I en II had boer Johan van Veelen geen last, maar van de lui van Teerose III moest hij niets hebben. Dat waren "vervelende lui, waarbij je maar het best uit de buurt kon blijven".

Voor de aanleg van de snelweg van Arnhem – Apeldoorn moest de boerderij met bijgebouwen wijken. Vlak bij Terlet staat alleen nog het pittoreske, nu verbouwde boerderijtje dat eens werd bewoond door de excentrieke kunst schilder Gaaymans..

In de buurt van Teerose III, op de Terletsche Heide, niet zover van het Hessengat is een Lancaster R5551 neergestort. In de nacht van 14 op 15 juni 1943 sloeg het vliegtuig tegen de grond. De wrakstukken lagen tot ver in de omtrek verspreid. Van de bemanning kwam 7 man om en slechts 1 man, bommenrichter Bob Pegg, overleefde de crash. Doordat hij net op tijd per parachute het vliegtuig verliet, bleef hij in leven. Via een spectaculaire vluchtroute kwam hij weer in Engeland. De doden liggen begraven op de Arnhemse begraafplaats Moscowa. Aan de Eerbeekse weg staat nog een monument voor hen.

Zowel op als onder de torens was een hut, waarin voortdurend metingen werden verricht, nodig om de posities van de eigen jagers te bepalen. In het begin gebeurde dit alleen overdag. Pas later kwam het voor nachtjagers beschikbaar. Onderin de toren werd de afstand tot de jager gemeten. Bovenin werd de richting gemeten. Deze gegevens werden telefonisch doorgegeven aan de Auswertung, het hoofdgebouw van de stelling. Hier werd op een glazen landkaart de positie bepaald en doorgegeven aan de bunker Diogenes. Deze lag aan de Koningsweg in Schaarsbergen. Hier werden de gegevens gecombineerd en konden de jagers naar de geallieerde bommenwerpers worden geleid. (Je kunt nu nog 1x per maand een rondleiding aanvragen door en om de bunker.)

Het einde.

Op 17 september 1944 begint de operatie 'Market Garden'. Dit is het einde van vliegveld Deelen. Begin september was het al verlaten in verband met de allesvernietigende bombardementen. En op 17 september vernielde een Duits Sprengkommando Diogenes. Het zo geroemde en trotse centrum van de Duitse jachtdivisie was niet meer. En dan valt op 20 september ook nog een zware bom op het centrum. Deze vernielt het interieur en de apparatuur onherstelbaar. De bunker zelf is niet vernietigd. Het commandocentrum werd naar Duisburg verplaatst. Op 29 september vallen de geallieerde jachtbommenwerpers Teerose I aan en begin oktober wordt de stelling ontmanteld. Een gedeelte van de bemanning gaat naar Teerose II en blijft daar tot kort voor de bevrijding. De meisjes waren al eerder teruggestuurd naar Duitsland. Teerose II volgde pas half april 1945 en bleef tot die tijd in de lucht.

Na de oorlog zijn alle stellingen geheel ontmanteld, maar je kunt nog steeds resten in de natuur terugvinden.

Nu

Bij Teerose II, het hoogste punt van de gemeente Rheden, heeft de Velpse kunstenaar Eugene Terwindt een gedenksteen geplaatst. Hierop de tekst: "Lager kan een mens niet zinken". (Dit is de ene helft van een gezegde, de andere helft bevindt zich in de uiterwaarden van Dieren nabij het pontveer. Hier is een bordje met de tekst "Hoger kan een mens niet stijgen"). Het is het laagste punt van de gemeente Rheden bij een hek, waar de voetganger met een opstapje geholpen wordt bij de passage. De tekst slaat op dit prachtige en onzelfzuchtige gebaar van de boer die hier de baas is.

Als je nu op de plaatsen van de Teerosen I, II en III gaat kijken, sta je verbaasd over wat er nog van over is.

Beginnen we met:

Teerose I. Hier kun je niet gemakkelijk bij komen want het is het terrein van SNZT = Stichting Nationaal Zweefvliegcentrum Terlet. In 1932 werd hier al de Arnhemse Zweefvliegclub opgericht. Het grootste deel van Teerose I ligt in een wildrustgebied van Natuurmonumenten en dat mag je niet betreden.

Teerose II. Ik denk dat hiervan het meeste over is. Je kunt hier vrij gemakkelijk naar toe wandelen. Je ziet dan meerdere restanten. Het lijkt erop dat men weinig moeite doet hiervan iets te bewaren. De resten kun je beklimmen en

het lijkt wel of er regelmatig mensen op de resten uitrusten en er dan eten en drinken. Ook hier staat overwegend grove den. En tot overmaat van ramp heeft Natuurmonumenten ook nog besloten hier een MTB-route aan te leggen, dwars door het barakkenkamp van Teerose II, de zogenaamde 'Teerose-Trail'. Hierdoor is de vindplaats behoorlijk verstoord en beschadigd. Is er nog sprake van historisch besef of geeft ook hier weer het geld de doorslag. Ik kan me daar behoorlijk aan ergeren.

Teerose III valt, als je er langs loopt, nauwelijks op. Let je er echter op dan zie je een C2000 zendmast, die op de poeren staat van een fundament. Dit moest een toren worden, maar deze is nooit gebouwd. Loop je hier rond en kijk je goed dan kun je nog meer ontdekken. Als je de plek met de tekening van Michiel van Willigen vergelijkt, valt op dat het hier voor een groot gedeelte volgroeid is. Ook hier veel grove den, maar ook andere bebossing. De heidevelden worden langzamerhand overheerst door gras. Van de bebouwing die hier heeft gestaan kun je niet veel meer thuis brengen. Ik heb ook de indruk dat hier niet veel mensen komen.

Met dit stuk hoop ik uw interesse gewekt te hebben en hoop ik dat u weer even bedenkt wat er zich tijdens de oorlog allemaal op de Veluwe heeft afgespeeld. En we leven er nu zo vredig, zelfs met dat vervelende Coronavirus. Je kunt je nog behoorlijk vermaken in en op onze prachtige natuurgebieden. Er ligt nog zoveel verborgen geschiedenis.

Bronnen:

- * Boek: *Teerosen op de Veluwe van Willem H. Tiemens*
- * *Bunkerinfo. NL contact persoon: Merlijn Chaudron*
- * Artikel: *De Teerose – stellingen op de zuidelijke Veluwezoom van Hans Timmerman en Ruurd Kok.*
- * Artikel: *Heidi Linck / Teerosen: drie begraven tekeningen op de Veluwe*
- * Artikel: *AirborneArnhem.nl: Het Willem Tiemens Archief*
- * *Contacten met en de Archeologie van de 2e WO: Martijn Reinders*
- * *M. van Willigen, uit 'Archeologie van Teerose III' door M. Reinders (2018)*
- * Artikel *Terlet en de Galgenberg van Dick Veerman*
- * *Eigen foto's.*

Bij mij in de tuin.....

AUTEUR: LAMBERT KOUWENBERG

Tor

Gelukkig stoort de natuur zich niet aan de coronacrisis en kun je nog steeds volop genieten van de mooie dingen die er dagelijks te beleven zijn. Dat kan als je eropuit trekt maar ook dichtbij huis in de eigen tuin. En met zoveel verkregen extra vrije tijd, omdat alle vrijwilligerswerkzaamheden geen doorgang meer kunnen vinden, was ik de afgelopen maanden veel in de tuin te vinden.

Mensen die mij kennen weten dat ik het vaak over vogels heb, een speciale interesse van mij. Ik had daarom kunnen ingaan op de bonte vliegenvanger en de braamsluiper die ik onlangs tijdens de koffie achter in de tuin in onze appelboom ontwaarde. Of wat te denken van onze vaste huismereel deze lente en zomer. Een heel bijzonder exemplaar, mooi van lelijkheid! Het is een mannetje met een verfromfaaid verenkleed, een grijze, wat kale kop en... geen staart! Het lijkt hem allemaal niet te deren. Hij is zeer actief en fit getuige de gevechten die hij af en toe met een andere mannetjesmereel levert. En talloze malen heb ik mogen aanschouwen dat hij weer een regenworm of naaktslak te grazen nam. Hij ziet er slecht uit maar desondanks maak ik mij geen zorgen om hem.

Maar als IVN-gids heb je natuurlijk ook oog voor andere zaken. Zo werd mijn aandacht laatst, half mei, getrokken door iets glinsterends op een bloemtrosje in de border.

Bij een nadere beschouwing bleek het een prachtige kever te zijn ter grootte van een meikever, maar dan glanzend koperkleurig en soms groen, afhankelijk van mijn standpunt en de lichtinval. Terwijl ik mijn telefoon uit mijn

broekzak peuterde om hiervan een foto te maken, kwam er nog een tweede kever op diezelfde bloem zitten. De kevers namen het ervan en ik kon dus diverse foto's maken totdat een van de twee het welletjes vond (of kwam ik toch te dicht bij?) en met een snorrend geluid op de vleugels ging. De andere kever ging er echter nog eens extra goed voor zitten en ik kon uitgebreid plaatjes maken.

Ik had al een vermoeden om welke soort het ging: ik gokte op 'de gouden tor', maar heb het later toch nog opgezocht. Voor de zekerheid heb ik de foto's ook nog aan onze insectendeskundige Gerard Nijhof voorgelegd.

Gerard wist mij te vertellen dat het inderdaad om een van de twee soorten gouden torren gaat namelijk: de gedeukte gouden tor (*Protaetia metallica*). Deze soort is minder zeldzaam dan de echte gouden tor (*Cetonia aurata*) maar ook een bijzondere verschijning. Gerard kon helaas uit mijn foto's niet opmaken of het hier om een paartje ging (het verschil is 6 of 7 bladen aan de voelsprietten). Ik houd mezelf, omwille van de romantiek, voor dat dit wel een liefdespaartje geweest moet zijn! En, gedeukt of niet: een gouden stel!

Ter informatie:

De gedeukte gouden tor lijkt op de zeldzame gouden tor (*Cetonia aurata*) maar is algemener dan deze.

De gedeukte gouden tor is doorgaans meer koperkleurig. In Nederland is de larve meestal gast in nesten van rode bosmieren en deze larve leeft dus niet zoals veel van zijn familieleden in of van (rottend) hout of compost. Het mierennest zorgt voor voedsel en een constante, wat hogere temperatuur.

Een bijzondere morfologische eigenschap van deze keversoorten is dat de dekvleugels tijdens het vliegen maar een klein beetje opgeheven worden, de ondervleugels worden gewoon onder de uitsparingen in de dekschilden doorschoven. De dekschilden zelf zijn met elkaar vergroeid.

In Nederland lijken de soorten *Cetonia aurata* en *Protaetia metallica* (voorheen *Protaetia cuprea* of *Potosia cuprea*) veel op elkaar en het determinatiekenmerk voor het genus (*Cetonia* of *Protaetia*) zit aan de onderkant. Het borststukuitsteeksel kan afgevlakt zijn (*Protaetia*) of mooi bol zijn (*Cetonia*).

Bij een heel duidelijke foto is soms ook aan de bovenzijde wel te zien om welke soort het gaat. Zaken die dan een rol spelen zijn de exacte kleur groen (of andere iridiserende kleurvariant), de deuken in het dekschild, de hoeveelheid witte haarvlekken (toment) en de verdeling op de dekschilden en het halsschild.

Ransuil nieuwe bewoner eksternest?

AUTEUR: SANDRA CHRISTIAANS

In het vorige Groene Blad heeft u kennis met mij gemaakt als nieuw IVN-lid en medewerker PR. Lambert heeft in zijn artikel over mij, geschreven over de grote spar bij ons achter het huis met daarin al een jaren oud eksternest. Het eksternest heeft al diverse bewoners gehad, waaronder een ransuil paartje een aantal jaren geleden. Al geruime tijd was het wat stilletjes wat betreft de ransuilen, ook in de omgeving heb ik ze niet gehoord. De bedelroep van de jonge ransuilen is hoog en schel en kun je van verre horen. Blij was ik dan ook toen ik begin van dit jaar een paartje ontdekte bij ons rondom het huis. Overdag zaten ze in de spar of de hulstboom voor het huis. Een aantal avonden achtereen heb ik ook de roep van het mannetje en het vrouwtje gehoord. Helaas waren ze er niet dagelijks, ook toen Lambert voor het interview bij mij is geweest lieten ze zich niet zien. Geruime tijd later heb ik nog wel één uil gespot in de hulst bij ons huis, de foto treft u bijgaand aan. Erg benieuwd was ik dan ook of ze toch gekozen zouden hebben voor het nest in de spar?

Gaat het in de natuur met het vinden van een huis net zo als bij ons mensen?

Misschien wel. Je kijkt rond en vindt een leegstaande woning (in dit geval een nest). Dan is het de bedoeling, wanneer je met z'n twee de woning gaat bewonen, dat je ook beiden de plek goed genoeg vindt om te gaan wonen en om daar dan een gezin te stichten. Locaties worden bekeken en door beiden beoordeeld. Dan maak je de keuze. Maar hoe gaat het wanneer er meerdere belangstellenden zijn voor zo'n woning.

In de natuur geldt dan in het algemeen het recht van de sterkste. In dit geval waren er ook nog nijlganzen (nijlganzen behoren tot de familie boomeenden en nestelen

ook in de bomen) die het nest wilden bewonen. Meerdere paartjes zelfs. Lawaaierig vlogen ze af en aan, ruziënd met elkaar. Af en toe zat een ganzenpaartje in de wei en sporadisch zag ik een gans in de boomtop vliegen.

Tot een paar weken geleden vroeg in de ochtend een nijlgans druk gakkend in de boomtop zat. Dit geluid had ik niet eerder gehoord en het trok mijn aandacht. Terwijl ik buiten in de stal bezig was hoorde ik een geluid alsof er een handvol tennisballen uit de boom gegooid werd. Het waren de jonge nijlganzen (pullen) die zich uit de boom lieten vallen. Vader stond op de grond onder de boom te wachten en moeder voegde zich erbij, razendsnel verdwenen ze door het weiland richting onze achterburen waar twee grote vijvers zijn. Toen werd het rustig en daarna heb ik ze niet meer gezien. Het ging allemaal zo snel dat ik er helaas geen foto van heb kunnen maken. Een bijzondere ervaring. Maar helaas geen jonge ransuilen.

Wie kent hem niet....?

AUTEUR: LAMBERT KOUWENBERG

Interview met Herman Heskamp

Op dinsdag 9 juni 2020, nog volop in coronatijd, bracht ik een bezoek aan Herman Heskamp in Eerbeek. Dit op afspraak en na onderling overleg in verband met de coronavoorschriften. Herman is alleen thuis (zijn vrouw werkt in de zorg en die beleeft momenteel heel drukke tijden) en studerend in een Engelstalig boek over vleermuizen.

Het coronavirus heeft een grote impact op Herman die als extravert persoon een grote behoefte heeft aan sociale contacten. Bij vrijwel alles waarmee Herman zich na zijn pensionering bezighoudt speelt het omgaan met mensen een cruciale rol en die activiteiten staan nu al geruime tijd stil. Zelfs zijn vrouw ziet hij vanwege de omstandigheden weinig.

Er is nu tijd voor studie, stukjes schrijven voor o.a. de sinds kort geactualiseerde Facebookpagina en een nieuwsbrief en Het Groene Blad natuurlijk, een Algemene Ledenvergadering voorbereiden, alleen eropuit trekken en de tuin bijhouden. Maar hij zou toch veel liever met mensen omgaan en praten. Misschien komt het interview hem wel heel goed gelegen...?

Iedereen kent Herman natuurlijk vanwege zijn vele taken bij IVN Eerbeek en zijn enorme belangstelling voor en kennis van de natuur waarover hij graag vertelt. Na het overlijden van Gerard Bosch kan Herman beschouwd worden als 'Mister IVN Eerbeek'.

Bij IVN Eerbeek valt hij niet meer weg te denken omdat hij zo veel doet voor de afdeling. Zo neemt hij als secretaris in het bestuur een heel belangrijke plaats in. Daarnaast

zorgt hij regelmatig voor verspreiding van IVN nieuws via de website en zit hij in de opmaakredactie van Het Groene Blad. In elk nummer van Het Groene Blad kun je bovendien diverse artikelen van de hand van Herman lezen. Hij heeft een grote kennis van zeer uiteenlopende onderwerpen en als hij onverhoopt iets niet weet gaat hij erachteraan om die informatie toch te bemachtigen. Herman is bij het wandelpubliek natuurlijk ook bekend in zijn rol van natuurgids. Hij leidt veel excursies en zelfs als hij niet op het rooster van de maandelijkse IVN excursies staat ingepland, kun je hem in geval van nood toch inschakelen. Hij is de specialist bij de vleermuizenexcursies in het duister evenals bij de 'keientochten' ofwel de excursies over geologie, ijstijden en stenen. Over deze en andere onderwerpen kun je hem ook voor een lezing of gastles vragen.

Herman is een stadse jongen, opgegroeid in Enschede, maar kreeg op de Lagere School toch al iets mee van de natuur, omdat hij bevriend was met een jongen die op een landgoed woonde, waar ze veel speelden in het bos. Na een middelbare schoolperiode met interesse voor geheel andere zaken - crossen met brommers en 'brommers kicken' - begon de belangstelling voor de natuur pas echt toen hij als dienstplichtig militair haast dag en nacht in de natuur vertoefde als bewaker op de Vliegbasis Twente. Toen zijn officiële dienstdag erop zat, heeft Herman 'bijgetekend' en werd hij beroepsmilitair, niet op de basis Twente maar in de bewaking van kernraketten op een geheime locatie in Duitsland. Na een verblijf van 5 jaar in Duitsland, waarin hij getrouwd is met Dinie en waarin zijn oudste zoon is geboren, werd het squadron waar hij bij ingedeeld was, opgeheven. Men herinnerde zich toen dat Herman zich ooit had gemeld voor een koksfunctie en "of hij daar nog belangstelling voor had". Wij weten inmiddels allemaal dat dat het geval was en dat hij inderdaad een koksopleiding heeft gevolgd en nog diverse andere verwante cursussen. Al wie wel eens met een Eindejaar-wandeling heeft meegelopen weet dat de catering onder leiding van Herman zeker geen 'snertvertoning' is.

Bij terugkeer uit Duitsland is het gezin Heskamp in Arnhem gaan wonen en Herman's carrière als kok bij de luchtmacht ontwikkelde zich verder tot een functie binnen het bedrijfsrestaurant met management- en communicatietaken. Werkzaamheden en organisatieverantwoordelijkheden die hem, zoals men zich kan voorstellen, op het lijf geschreven waren.

Herman woonde indertijd in een huis met een grote tuin en het is daar dat zijn interesse voor "het groen" pas echt goed opbloeide. Hij wilde wel eens weten "wat dat allemaal voor grasjes waren die daar tussen de stenen groeiden". En wat doe je dan? Dan volg je een hoveniersopleiding! Hij werd daar veel wijzer van maar zocht op een gegeven moment toch nog naar meer verbreding. Dit leidde tot het lidmaatschap van IVN Arnhem en de daarbij behorende gidsopleiding in 1996. Dit betekent dat hij volgend jaar zijn 25 jarig IVN jubileum viert! In vertrouwen deelt hij mij mee dat er, door een onverwacht toeval, al een speldje voor hem klaar ligt!

Zoals dat ook bij IVN Eerbeek het geval is, werd Herman in korte tijd een graag en veel geziene persoon. Hij leidde al snel de werkgroep weekendwandelingen en na verloop van tijd vormde hij ook de redactie van 'het gidsje'. Hij deed de 'hogere' IVN-opleiding 'Veluwe -ranger', een speciale opleiding voor IVN gidsen in samenwerking met Defensie. Naar aanleiding daarvan gaf hij veel excursies op de Veluwe waarbij ook de geologische aspecten van het gebied ruime aandacht kregen. Hij is toen ook gaan werken voor het geologisch museum in Velp met als speciale hobby: Zuidelijk gidsgesteente. Inmiddels werkt hij al 10 jaar bij dit museum (afbouwend van 3 naar 2 dagen per week).

Indertijd waren plantjes en vogels de eerste interesse van Herman. Doordat hij al snel na zijn in-dienst-treden bij IVN Arnhem een excursie met 'iets over vleermuizen' moest leiden is hij zich bij de vleermuizenwerkgroep gaan oriënteren. Van het een kwam het ander en momenteel is Herman expert op het gebied van vleermuizen en hebben die de eerste plaats op de interesseranglijst overgenomen.

In zijn werkzaamheden bij de luchtmacht kwam omstreeks 2003 ook een belangrijke wijziging. Vanwege zijn kennis van de natuur en vooral van vogels (en omdat er in de horecarichting een kink in de kabel kwam) werd hij gevraagd voor de functie van bird-controller op de vliegbasis Eindhoven. Herman vertelt op een zeer aanschouwelijke manier hoe hij een paar jaar eerder ook al eens voor een dergelijke functie op Soesterberg gevraagd was. Dat ging toen niet door vanwege een kwestie over de rang maar de functie op de basis Eindhoven kon wel doorgaan en daar was Herman meer dan 10 jaar volledig in zijn element. Hoewel hij nog wel een jachtakte heeft gehaald (het was gebruikelijk om vogels, waarvan men hinder had, af te schieten) heeft Herman er op een creatieve manier voor gezorgd dat geleidelijk aan de vogels niet meer werden afgeschoten maar op allerlei andere manieren werden verjaagd of verplaatst. Herman is immers meer van de bescherming dan van de vernietiging. Ook deed hij nog een extra cursus flora en fauna om een ecologisch (en niet chemisch) terreinbeheer te kunnen realiseren.

Kort na het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd (die lag toen nog op 56 jaar bij Defensie) heeft Herman afscheid genomen van zijn militair uniform en ook van zijn woonplaats Arnhem. Hij verhuisde naar Eerbeek en zocht het daarmee letterlijk hogerop. De hoge waterstanden en overstromingen van de jaren '90 en ook later, hadden hem aan het denken gezet. Een terugkeer naar Twente is ook wel overwogen maar de binding met die streek bleek eigenlijk verdwenen. Loenen was in veel opzichten aantrekkelijk behalve de huizenprijzen en daarom werd het Eerbeek.

De vriendschap met Chris Holtslag, voortgekomen uit de gemeenschappelijke interesse voor vleermuizen (VLEGEL, Vleermuizenwerkgroep Gelderland) was nog een andere

reden. Behalve dat je deze twee heren veel samen ziet opereren bij IVN Eerbeek zijn ze ook beide vrijwillig boswachter bij Geldersch Landschap & Kasteelen.

Ook bij IVN Eerbeek nam Herman al snel allerlei taken op zich. Terwijl hij zich aanvankelijk had voorgenomen alleen maar met IVN wandelingen mee te lopen. Al gauw ging hij veelvuldig optreden als gids en niet alleen bij vleermuisexcursies. Hij nam ook de taak op zich de website op te schonen en te verzorgen als onderdeel van de publiciteit, temeer daar Gerard Bosch steeds meer taken moest laten liggen vanwege zijn gezondheid. Vervolgens werd hij bestuurslid in de functie van secretaris, enz. enz.

Herman is helaas, misschien realistisch, niet bijzonder optimistisch over de toekomst van IVN Eerbeek. Hij vindt de afdeling wat ingeslagen, een aantal zeer actieve personen niet te na gesproken. Of zoals Herman het zegt: "5 procent doet 95 procent van het werk". Er is jammer genoeg weinig nieuwe aanwas van jeugdige personen. En als de oudere, actieve personen als maar ouder worden..... Maar hoe kun je nu nieuwe en met name jongere leden werven? Daarover heeft menigeen zich al vaak gebogen. Cursussen organiseren, in samenwerking met IVN Zutphen (en misschien ook Deventer) is misschien een mogelijkheid. Dat zouden dan korte, thematische cursussen kunnen zijn (zoals de tijdelijk onderbroken cursus kringlopen in Zutphen) of een langere gidsopleiding. Herman is (natuurlijk) heel graag bereid daarin een rol te vervullen met name als docent.

Enthousiast is Herman over de natuur in het algemeen en over die in het werkgebied van IVN Eerbeek in het bijzonder. Vooral vanwege de grote variatie in het landschap en de biodiversiteit in flora en fauna heeft hij immers voor deze omgeving gekozen. Met name de afwisseling van droog (Veluwe, heideterreinen, stuwwal) en nat (IJssel, beken en sprengen) maakt de omgeving zo interessant, dat je er nooit op uitgekeken raakt.

Herman's favoriete plekje kun je vinden op de Loenermark en meer specifiek het Keizand. Een mooi stuk heuvelachtig landschap met relatief veel jeneverbessen. En je raadt het al: het heeft ook te maken met zijn belangstelling voor de stenen, geologie.

Herman is een man van de natuur en is optimistisch over de biodiversiteit die, doordat het hier warmer wordt achteruitgaat wat betreft sommige soorten maar anderzijds ook een positieve ontwikkeling kent door zuidelijke soorten die hier naar toe komen. Hij is wat voorzichtig met zijn uitlatingen over de huidige stikstofdiscussie en allerlei rapporten die geschreven worden. Hij vindt dat een ingewikkelde zaak waar verschillende kanten aan zitten. "Het is maar net vanuit welk belang je ernaar kijkt en onderzoek doet", zijn zijn ietwat filosofische woorden. Als we verder praten, wordt wel duidelijk dat hij een warm voorstander is van allerlei projecten om de eerder genoemde biodiversiteit te bevorderen zoals bijvoorbeeld met het aanleggen van 'bijenlinten'.

Naast zijn inspanningen voor IVN, houdt Herman zich ook nadrukkelijk bezig met sociaal maatschappelijke werkzaamheden. Ook dergelijke hulpverleningstaken passen natuurlijk heel goed bij zijn contactuele vaardigheden en zijn sociale betrokkenheid. Dat was tijdens zijn militaire loopbaan al naar voren gekomen bij zijn uitzending naar Bosnië. Als militair had hij vooral een verbindingsrol met de plaatselijke bevolking. Later is hij nog twee keer terug geweest in de rol van begeleider van mensen met het PTSS syndroom, als hulpverlener in de verwerking van trauma's. En momenteel speelt hij in de buurt waar veel seniorenwoningen staan, een bescheiden rol als mantelzorger. Een taak die in deze coronatijd van wezenlijk belang is. Iedereen in de buurt kent hem dan ook. Als we na afloop van het interview even buiten staan wordt hij ook al weer amicaal door voorbijgangers aangesproken.

We staan even buiten omdat Herman mij wil voorstellen aan zijn onbezoldigde medewerker die dag en nacht in de tuin bezig is. Herman voelt zich als penningmeester van de vereniging van eigenaren, verantwoordelijk voor het beheer van de gemeenschappelijke tuin. Zo heeft hij heel veel meters beukenhaag te knippen en moet hij het gras maaien (dat op het ogenblik overigens niet groeit vanwege de droogte). Voor dit laatste heeft hij nu zijn medewerker: de robotmaaier.

Ik dacht Herman aardig te kennen maar tijdens mijn gesprek met hem zijn er toch nog een aantal voor mij nieuwe zaken naar voren gekomen. Herman is een bijzonder mens. Een wandelende encyclopedie met kennis over van alles en nog wat en niet alleen over de natuur. Hij heeft bovendien veel flair en de sociale en contactuele vaardigheden om zijn kennis en inzichten aan anderen over te brengen. Voor IVN Eerbeek is hij een inspiratiebron waarop we heel zuinig moeten zijn.

Naam: Herman Heskamp

Woonplaats: 't Haagje 12, Eerbeek

Geboortedatum en Plaats: 1 mei 1955 te Enschede

Basisschool te: Enschede (Katholieke school in de stad, terwijl er vlak bij huis aan de rand van de bebouwing een openbare school was. Daar mocht Herman van zijn Katholieke ouders niet heen!)

Voortgezet onderwijs: Katholieke LTS St. Bernulphus te Enschede richting installatietechniek

Beroepsonderwijs: Praktijkopleiding CV monteur en lasser en vervolgens als beroepsmilitair: Opleiding bewaking, MBO opleiding tot kok, opleiding hovenier, mbo-4 bosbouw (voor boswachter) en diverse managementcursussen.

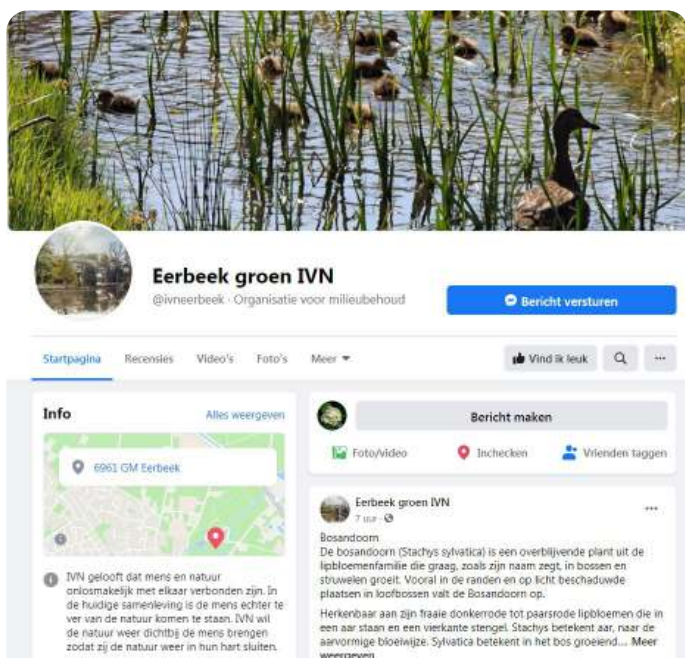
Beroep: Beroepsmilitair in diverse functies als bewaker, kok, bird-controller vliegbasis.

IVN lid sinds: 1995 eerst bij de afdeling Arnhem en sinds 2012 bij de afdeling Eerbeek e.o.

Hobby's: Vleermuizen, geologie en natuur.

IVN Eerbeek op facebook

AUTEUR: SANDRA CHRISTIAANS

Tijdens de redactievergadering van HGB begin maart jl. is er uitgebreid gesproken over hoe IVN Eerbeek e.o. wat meer onder de aandacht gebracht zou kunnen worden.

Buiten HGB en de publicaties in de plaatselijke media is er toen ook gesproken over het maken van een facebookpagina. Kort daarna, half maart werd Nederland getroffen door de Coronacrisis en werden alle activiteiten stop gezet. Het enige wat we nog konden doen is even naar buiten, in eerste instantie zoveel mogelijk in je eigen omgeving en je daarbij houden aan de Regels van het RIVM. Onze secretaris Herman (zijn vrijwilligerswerk was uiteraard ook volledig stil komen te liggen) heeft eind maart een facebook pagina aangemaakt en is druk aan de slag gegaan. Bijna dagelijks heeft hij een bericht geplaatst over de meest uiteenlopende onderwerpen. Zodra het zover is dat de activiteiten weer van start gaan, zullen deze berichten uiteraard ook op facebook vermeld worden.

Begin april is er een advertentie geplaatst in de Regiobode en het Brummens Weekblad met als titel 'Groen om te doen, elke dag even van de natuur genieten' en daarbij is er een verwijzing gemaakt naar de facebook pagina van het IVN. Inmiddels zijn er rond de 45 volgers (wij hopen uiteraard dat dit aantal nog oploopt). Wanneer je de berichten op facebook wilt lezen kun je de volgende stappen volgen: Via google kun je intypen: Eerbeek Groen IVN Facebook. Je komt dan op de pagina van facebook. Facebook vraagt dan of je een account aan wilt maken. Dat hoeft niet, dus dat kun je dan wel weg klikken.

Het is geen afgeschermd pagina, dus eenieder die wil, kan mee lezen.

Wil je wel een melding krijgen wanneer er een nieuw bericht geplaatst wordt, of wil je een bericht delen of liken, dan moet je uiteraard wel een account aanmaken. Voor de duidelijkheid, de pagina van IVN Eerbeek heet: Eerbeek Groen IVN. Laat eenieder in je omgeving weten dat we een facebookpagina hebben en like en deel zo veel mogelijk.

Persbericht:

Doe ook mee met beplantingsproject: 'Eerbeek in het Groen'.

Woont u in het buitengebied van Eerbeek? En heeft u een erf of ander perceel in het buitengebied? Dan bezit u een waardevol stukje natuur. Maak uw perceel nog mooier en draag bij aan een aantrekkelijke omgeving en meer biodiversiteit. Doe mee met het speciale beplantingsproject 'Eerbeek in het Groen', dat Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG) in opdracht van de gemeente Brummen uitvoert. Een erf dat goed aansluit op het landschap levert een belangrijke bijdrage aan de biodiversiteit. Het zorgt ervoor dat dieren zich in een gebied kunnen verplaatsen. Ook zorgt veel groen voor voedsel en beschutting. Daarnaast draagt het bij aan de identiteit van een streek. Zo zijn bepaalde soorten planten kenmerkend voor de Veluwe.

Speciaal project.

Om dit te realiseren is er een speciaal beplantingsproject voor inwoners van het buitengebied van Eerbeek. Zij krijgen subsidie, advies en ondersteuning om op hun erf inheemse beplanting te plaatsen. Het gaat onder andere om knotwilgen, elzenrijen, struweelhagen en/of hoogstambomen. De gemeente Brummen en provincie Gelderland maken het project financieel mogelijk. Van aanvraag tot aanplanten

Heeft u belangstelling voor een advies? Een adviseur van SLG kijkt samen met u naar het groen op uw terrein. De adviseur kan u bezoeken om de mogelijkheden te bekijken. SLG houdt zich strikt aan de landelijke richtlijnen van het RIVM. Door maatregelen rondom het coronavirus is het ook mogelijk om de inventarisatie van uw terrein en het advies digitaal te regelen. Op basis van deze informatie ontvangt u kosteloos een beplantingsplan. Daarin staan een schets van de inrichting, een lijst met mogelijke planten en een berekening van de financiële bijdrage. Na akkoord wordt de beplanting besteld. Later dit jaar wordt het uitgedeeld. De datum voor deze uitdeeldag volgt nog.

Doe ook mee. Lever ook een bijdrage aan een aantrekkelijk Veluws buitengebied.

Wilt u meer informatie of aanmelden voor het project? Kijk eens op <https://landschapsbeheergelderland.nl/eerbeek-in-het-groen/>.

De boomklever

LUIDRUCHTIGE HAKKER EN METSELAAR IN HET GROTE BOS.

AUTEUR: LAMBERT KOUWENBERG
FOTOS: MARIJKE KEMPS

Iedereen kent hem wel of heeft hem bewust of onbewust zeker eens gehoord. Hij maakt immers met diverse harde geluiden nadrukkelijk zijn aanwezigheid bekend. Om zijn scherpe “wiet wiet” geluiden wordt hij ook wel eens het ‘hasjvogeltje’ genoemd. Door de gedrongen vorm van het lichaam, korte nek, spitse snavel en korte staart, en de kleur van zijn verenkleed valt hij met geen enkele andere vogelsoort te verwarren. Vanwege de blauwgrijze rug, kop en bovenkant van de vleugels wordt hij in bepaalde streektaalen ook wel ‘blauwspecht’ genoemd.

De boomklever (*Sitta Europaea*, *Sitta* betekent spechtachtig) is een mooie en opvallende vogel en niet alleen vanwege zijn niet te missen roep en zang. Naast de blauwgrijze bovenkant hebben boomklevers een deels witte en roestbruine onderkant en een zwarte oogstreep. Zowel man als vrouw zijn daarin nagenoeg gelijk. Opvallend zijn boomklevers vooral ook door hun gedrag. Hoewel zij in een aantal opzichten zowel op spechten als op mezen lijken, behoren ze tot geen van beide soorten. Grappig is in dit verband de streeknaam: ‘spechtmees’.

Qua nest- en broedgedrag lijkt hij veel op de mezen, vooral koolmees en pimpelmees, en je ziet de boomkle-

vers ook vaak in het gezelschap van mezen. Veel kenmerken heeft hij daarnaast van de spechten waardoor hij ook wel eens de minispecht wordt genoemd. Net als de spechten nestelt hij in holtes in bomen (vooral eik en beuk) en hoor je hem vaak hakken naar insecten onder de schors van bomen en om vruchten open te krijgen. De klimkwaliteiten van boomklevers zijn zelfs nog beter dan die van spechten. Met zijn lange tenen en scherpe nagels, drie naar voren en een naar achter, kan hij zich als het ware vasthechten aan de schors van bomen en takken zodat het lijkt alsof hij eraan kleeft. Hij klimt naar boven tegen de stam op maar ook net zo gemakkelijk met de kop omlaag naar beneden. Hij loopt over horizontale takken, maar hangt ook wel aan de onderkant van die takken of aan kleine twijgjes op zoek naar voedsel. Boomklevers wandelen over de boomschors waarbij ze zich afwisselend met de ene of de andere poot blijven vasthouden.

Bij die klimpartijen gebruikt de boomklever zijn korte staart niet. Dit in tegenstelling tot de schoksgewijs klimmende spechten en een vogel die qua naamgeving op hem lijkt: de boomkruiper. De boomkruiper klimt of kruipt, zoals zijn naam zegt, ook alleen maar naar boven, vliegt dan naar beneden en begint weer van voren af aan.

De boomklever leeft in oude loof- en gemengde bossen met eiken, beuken en/of kastanjes. Vooral alle soorten oude eiken zijn aantrekkelijk vanwege hun ruwe stammen die hem veel houvast geven. In het broedseizoen vindt hij onder de schors van deze bomen allerlei insecten en in herfst en winter leeft hij van de vruchten (eikels en beukenootjes) en andere boomzaden die hij ook verstoppt als wintervoorraad. Net als spechten doen, klemt hij deze vruchten vast in holtes en spleten en hakt er op los om ze open te krijgen. In de zomer zitten de klevers, oud en jong, veelal boven in de bomen waar ze tussen de groene bladeren hun kostje van insecten, spinnen en rupsen bij elkaar sprokkelen maar in de winter zie je ze vaak dichtbij of op de grond tussen de dorre bladeren scharrelen.

De boomklever bouwt zijn nest in bestaande holtes in bomen, in oude hopen van spechten en soms in nestkasten. Hij hakt zelf geen nieuw hol maar brengt wel veel renovaties aan en bekleedt de binnenkant met stukjes schors en dorre bladeren. Zo maakt hij de vliegopening helemaal op maat door die groter te hakken of juist te verkleinen door die gedeeltelijk dicht te metselen met een mengsel van modder of koemest en speeksel, dat keihard wordt. Die metseldrang is aangeboren. Ook als de vliegopening al op maat is en alle spleten en kieren gedicht zijn metselen ze soms toch nog door op de gekste plaatsen. Zo kunnen ze een dakje boven de vliegopening metselen of een extra stuk ervoor om de ingang langer te maken. Net als de tapsgewijs naar binnen vernauwende opening heeft dit als doel andere hopenbroeders, zoals spreuwen, buiten te houden.

Vooral het vrouwtje is druk met die nestbouw terwijl het mannetje in de buurt is om kapers zoals koolmezen en pimpelmezen op afstand te houden. Daar gaat hij ook mee door tijdens de periode dat de eieren gelegd worden. De eieren van de boomklever zijn, zoals bij de meeste hopenbroeders lichtgekleurd: een roze ondergrond met bruinrode vlekken. In een hol of gesloten nest hoeven de eieren immers geen schutkleur te hebben en met een lichte kleur zijn ze door de vogels in het donker nog wel te onderscheiden voor het regelmatig keren van de eieren. De 4 tot 9 eieren komen na twee tot drie weken broeden door het vrouwtje uit. Man en vrouw slepen dan beide voer aan voor de jongen. Dat wil zeggen: het voedsel dat het mannetje aanvoert wordt via het vrouwtje aan de jongen doorgegeven. Als de jongen groter worden zijn de beide ouders voortdurend bezig met een goed georganiseerde voedselaanvoer. Ze voederen om de beurt en komen nooit met elkaar in botsing.

Jonge vogels vliegen na 23 tot 27 dagen uit en hebben dan al hetzelfde verenkleed als hun ouders en ook alle kenmerkende vaardigheden zoals het ondersteboven aan twijgjes gaan hangen. Hoewel ze al heel goed voor zichzelf kunnen zorgen worden ze toch nog zo'n 2 á 3 weken door de ouders bijgevoerd. Daarna zijn ze volledig zelfstandig. Eenmaal uitgevlogen keren ze nooit meer naar het nest terug.

Voor de overlevingskansen, die bij alle vogels klein zijn, is het van belang dat de jonge vogels hoog in de bomen blijven. Beneden zijn ze immers een gemakkelijke prooi voor allerlei dieren.

De boomklever is een broedvogel die het jaar rond in een territorium van zo'n 1 á 2 hectare verblijft. Een boomkleverpaar blijft elkaar hun hele leven trouw. Ook jonge vogels, die in juni gaan zwerven, gaan hooguit enkele kilometers bij het oorspronkelijke nest vandaan. Ze zijn in het algemeen vroegrijp en soms hebben ze al een aantal weken na het uitvliegen, hun eigen territorium.

Het gaat tamelijk goed met de boomklever. Er bestaat al vele decennia een gestage groei in de broedpopulatie (momenteel 31.000 tot 38.000 broedparen). De uitbreiding van het leefgebied is al meer dan een eeuw gaande en

kreeg een impuls na het instorten van de eikenhakhoutcultuur (eind 19e eeuw), waardoor de bossen ouder konden worden. De hoogste dichtheid van boomklevers vinden we in streken met veel oud loofbos waaronder de Veluwe, Het Gooi, de Utrechtse Heuvelrug, het Rijk van Nijmegen, Oost Brabant en Limburg.

Op plekken waar de halsbandparkiet veel voorkomt ondervindt de boomklever enige tegenslag bij het zoeken naar geschikte nestruimte in holtes. Veel plekken zijn dan al bezet door de parkieten die al eind november starten met het zoeken naar woonruimte en de klever pas in maart.

Gelukkig is dat in onze omgeving nog niet het geval en kunnen we dus in het bos volop genieten van deze mooie herriemaker die in de winter soms zelfs op de voedertafel in de tuin te vinden is.

Bronnen:

De boomklever van Anne de Vries (1985 Thieme Zutphen)
Vogelatlas (uitgave 2018)
Diverse vogelboeken

Op zoek naar nachtvinders

AUTEUR: MIEKE DE HAAN

Al heel lang maakt men onderscheid tussen dag- en nachtvinders. Er zijn veel meer nachtvinders dan dagvinders. Vrijwel alle nachtvinders vliegen 's nachts, maar ruim honderd soorten zijn ook overdag actief: de overdag actieve nachtvinders. Zoals bijvoorbeeld de gamma-uil, sint-jansvlinder of kolibrievlinder. Alle nachtvinders zijn van dagvinders te onderscheiden door de vorm van hun voelsprietten.

St. Jansvlinder

Nachtvinders (in Nederland zijn 2400 bekende soorten, waarvan 1400 microvinders) hebben zeer verschillende antennes. Die van de dagvinders zijn allemaal lang, dun en met een knopje erop. De nachtvinders hebben soms hele borstels als antennes (vooral de mannetjes), of hebben er allemaal weerhaakjes aan. Ook hebben ze soms hele lange dunne antennes (vooral de vrouwtjes), maar nooit met een knopje erop! Vooral de antennes van de mannetjes zijn erg geveerd, zodat zij daarmee goed kunnen ruiken, niet alleen de bloemen, maar ook de vrouwtjes. Hoewel er mooi gekleurde nachtvinders bestaan, zijn de meeste vrij grauw gekleurd. Ze hebben schutkleuren, waardoor ze overdag tijdens het rusten niet opvallen.

Wapendrager

De rupsen zijn bijna allemaal vegetarisch: ze leven van plantaardig voedsel. De allerkleinsten mineren bladeren (dat wil zeggen: ze leven in een blad), veel grote soorten leven in bomen en eten daar de bladeren op. Voorbeelden hiervan zijn de eikenprocessierupsen of de rupsen van de wapendrager en de dennenpijlstaart. Maar er zijn ook

Rups dennenpijlstaart

rupsen die diep in hout leven zoals de wilgenhoutrups, of in plantenstengels, zoals de rupsen van sommige glasvinders. In Nederland vinden we maar één vleeseter: de rups van de hyena, een uiltje, dat niet alleen leeft van waardplanten maar ook andere rupsen opeet. Veel rupsen leven dus van planten zoals de rups van de kuifvlinder die op toorts te vinden is, of het groot avondrood dat leeft op o.a. het wilgenroosje.

Microvinders

De nachtvinders worden vaak in twee groepen verdeeld: de macro's (841 soorten in Nederland) en de micro's. Toch kun je dat niet direct zien aan de vlinder die je voor je hebt. Zo zijn er heel kleine uiltjes, zoals de halmrupsvlinder, die een spanwijdte haalt van nauwelijks drie centimeter en desondanks gerekend wordt tot de macro's. De brandnetelmot (een lichtmottensoort) haalt met gemak dezelfde spanwijdte (en lijkt door zijn grote vleugels zelfs nog groter), maar hij wordt tot de micro's gerekend. Verwarrend, nietwaar?

Hoe te vinden?

Door rustig door gras te lopen zodat ze opvliegen en door planten af te zoeken, zoals kruiskruid, helmkruid, vlinderstruik, kamperfoelie, siertabak, teunisbloem, rode spoorbloem en klimop. Of door te kijken op plekken waar de hele nacht licht heeft gebrand, zoals op campings, in trappenhuisen e.d. Tegen de schemering of 's nachts zoe-

Het Lankheet

AUTEUR: HERMAN HESKAMP

Immaterieel erfgoed

Het terrein dat we bij ons dertig jarig bestaan hebben bezocht met die prachtige rondleiding is uitgeroepen tot immaterieel erfgoed. Een vooruitziende blik van het toenmalige IVN Eerbeek bestuur.

Via een sloten- en gotennetwerk wordt water uit de Buurserbeek gereguleerd binnen gelaten, waarna het geleidelijk uitstroomt over de weiden. Het water neemt slib mee, dat zorgt voor natuurlijke bemesting en een rijker bodemleven. 's Winters beschermt de waterlaag de zoden tegen vorst en weert ze schadelijke insecten.

Deze manier van bevoeien, resulteerde tijdens de middeleeuwen in drie keer hooien in één seizoen. Voor die tijd was dat een opmerkelijk hoge opbrengst. Met hooi als voedsel voor het vee en mest voor op de akker of wei. Kortom: een soort zelfvoorzienend systeem.

Zwart weeskind

ken met een zaklantaarn en dan afgaan op de geur van bloeiende planten. Lokken door het smeren met stroopmengsels of met felle lampen onder of achter een witte doek, zodat zij op het licht afkomen. En ten slotte door feromonen (sekslokstoffen) te gebruiken, de geurstoffen die paringsbereide vrouwtjes afscheiden.

Helaas loopt net als bij de dagvlinders ook het aantal nachtvlinders in Nederland terug. De voorlopige Rode Lijst laat een verontrustend beeld zien. Van de 841 soorten macronachtvlinders is 47% in meer of mindere mate bedreigd en 8% uit ons land verdwenen. Een juist beheer van onze bermen en landschappen is daarom zeer belangrijk.

Voorbeelden van rupsen die eten van planten die in juni/-juli bloeien:

- Grote brandnetel: gele tijger, zwart weeskind, beervlinders
- Teunisbloem: teunisbloempijlstaart en groot avondrood
- Ridderzuring, paardenbloem: zuringuil
- Wilg: wilgenhoutrups, stippelmot, pauwoogpijlstaart, rood weeskind,
- Riet: rietvink, moerasspinner
- Gras (krobaar): grasbeertje
- Wilgenroosje: groot avondrood, teunisbloempijlstaart
- Gelderse roos: ligusterpijlstaart
- Kroos: kroosvlindertje. De rups leeft van nazomer tot de lente onder water
- Liguster: ligusterpijlstaart

Bron: o.a. website Vlinderstichting
Foto's: Mieke de Haan

Nu het klimaat vraagt om ander waterbeheer, is dit cultuurhistorisch erfgoed weer actueel. De vloeiveiden kunnen worden ingezet als wapen tegen wateroverlast en verdroging. Zij fungeren als 'spons' voor het bergen, vasthouden en geleidelijk afvoeren van water. Zo draagt het systeem bij aan een klimaatrobuust landschap en de bevordering van biodiversiteit.

In Nederland wordt dit nog in twee gebieden gedaan: op de 'Pelterheggen' in Noord-Brabant en op 'het Lankheet' in Twente.

Bij mij in de tuin.....

AUTEUR: MARJAN DE JONG

Rups?

Al geruime tijd wonen wij in het buitengebied van Eerbeek en hebben wij een tuin van 5.000 m². De tuin is zeer gevarieerd, veel eiken, esdoorns, wilgen, iepen (waaronder een fladderiep), populieren, diverse coniferen en sparren, kastanjes, hazelaars, en een walnoot. Daarnaast hebben wij een wilde weide waarin twee schapjes staan, en een gedeelte moestuin waarin vooral veel fruit. Daar tussendoor staan ook de nodige bloeiende planten, zowel gecultiveerde als wilde planten en op één van die wilde planten, toortsen (verbascums), waarvan we er meerdere hebben staan, trof ik een bijzondere rups aan.

Deze rups was ik nog nooit in onze tuin (en ook elders niet) tegen gekomen. Na wat speurwerk op de planten bleken er meerdere rupsen, wat bijna op een plaag leek, in onze toortsen te zitten.

Met de app 'obsidentify' heb ik de rups opgezocht en het bleek om een zeldzaamheid te gaan in deze omgeving. Het is de rups van de kuifvlinder (Cucullia Verbasci) een zeldzame inheemse nachtvlinder. De vlinder heeft een spanwijdte van 45 – 50 mm en vliegt alleen 's nachts in mei en juni, eigenlijk voor het merendeel in duingebieden of open gebieden met zandgrond. Vandaar dat je de vlinder

overdag nooit treft. Het verspreidingsgebied van deze nachtvlinder is West-, Zuid- en centraal Europa en Noord – Afrika.

Hij heeft als waardplanten, dit zijn de planten die gebruikt worden als gastheer voor het leggen van eitjes, helmkruidachtigen waartoe de toortsen behoren en de buddleja globosa (vlinderstruikachtigen). Deze planten zijn de voedselplanten voor de jonge rupsen, zij eten zich rond en verpoppen zich dan.

De verbascums die wij in de tuin hebben, zaaien we nooit zelf. De plant zaait zichzelf uit, komt dus ook nooit op dezelfde plek op. Als hele kleine jonge plantjes staan ze het volgende jaar op een willekeurige plek. Het is altijd goed oppassen dat je de jonge plantjes niet weg maait of schoffelt, want pas het jaar daarop worden het grote planten die gaan bloeien en zaad geven.

Foto's Marjan de Jong

Vakantie

AUTEUR: SANDRA OMLLO

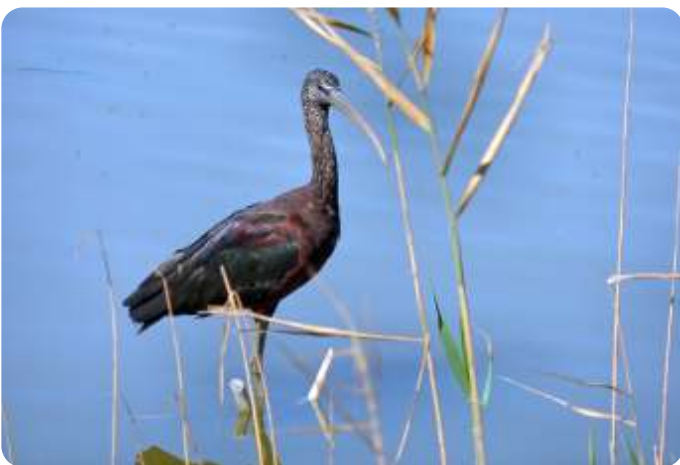
Eind februari gingen Herman en ik op vakantie naar Spanje. We hadden er 6 weken voor uitgetrokken. Van 8 tot 14 maart hebben we aan de Ebrodelta gestaan.

Dit is een van onze favoriete campings. Je kunt er wandelen, fietsen, een tocht met de auto maken en vooral genieten van de vele vogels. Ik geef zomaar een opsomming: Flamingo's (foto), zwarte ibis (foto), steltkluut, Zilverreigers, koereiger, slobend en zomertaling.

Veel vogels, zoals de grutto, waren al vertrokken naar het noorden. Het hoogtepunt van onze vakantie was de waarneming van een Purperhoen (foto) en de kuifkoekoek (foto).

Flamingo's

Zwarte ibis

Op zaterdag 14 maart 2020 kregen we te horen dat de camping in verband met de coronacrisis dicht zou gaan en dat alle toeristen Spanje moesten verlaten. Dus verlieten wij op zondag Spanje en reden wij daarna via twee campingstops Frankrijk uit. Dat land sloot na onze doortocht eveneens. Via nog een stop in België kwamen we op 16 maart (3 1/2 week eerder dan gepland!) weer in Eerbeek aan. Het mooie weer namen we mee. Hier konden we verder vakantie houden.

Purperhoen

Kuifkoekoek

Ik ben heel veel naar mijn favoriete 'Eigen Plek', de Em-pese en Tondense Hei geweest. Een geweldig gebied. Het was er super nat. Het water stroomde over de Mestweg en om de paden te volgen waren laarzen een vereiste. Maar ik kon hier weer verder vogelen.

Ik hoorde mijn eerste tjiftjaf en daarna de fitis. Op het water zag ik een slobend en een zomertaling. Verder waren er grutto's en grote zilverreigers. Vogels die we ook in Spanje zagen. Dat vond ik wel heel bijzonder

Grutto

Samen met een vriendin, hebben we op één ochtend 50 verschillende vogels geïnventariseerd. Begin april hoorde ik mijn eerste zwartkop en warempel: we hoorden en zagen de blauwborst.

Mijn mooiste waarnemingen waren die van een pijlstaart en een visarend.

Visarend

Ook mooi waren de vele roodborsttapuiten en de geweldige zang en baltsvlucht van de boompieper. Er kwamen steeds meer vogels vanuit het zuiden terug. Helaas heeft het, sinds ik terug ben uit Spanje, bijna niet meer geregend. Het terrein is enorm verdroogd. Alle watervogels zijn verdwenen.

Er kwam inmiddels steeds meer blad aan de bomen. Het werd steeds moeilijker om vogels in de kijker te krijgen. Maar er was wel steeds meer vogelzang te horen.

Blauwborst

Conclusie: ik wist steeds meer...niet. Maar het was en is genieten op de Empese en Tondense Heide.

Foto's Sandra Omlo

Echte Valeriaan

AUTEUR: HERMAN HESKAMP

Echte valeriaan (*Valeriana officinalis*) behoort tot de kamperfoeliefamilie. In het begin van de zomer verschijnt deze plant langs ruige sloten en andere waterkanten, met haar stijlvolle witte of lichtroze bloemschermen.

Echte valeriaan zoek je in de schermbloemenfamilie en haar bladzetting duidt ook in die richting. Nu is de verscheidenheid aan witte schermbloemigen in deze tijd niet te overzien. Maar de statige hoge echte Valeriaan springt er wel (boven) uit.

De tweede naam, *officinalis*, heeft een betekenis in de geneeskunde en wordt gebruikt door apothekers. Valeriaan is een eeuwenoud slaapmiddel dat al werd gebruikt door de Grieken en Romeinen. Toen schreven ze het al voor als een middel tegen slapeloosheid. Wie kent niet valium, een rustgevend of kalmerend medicijn in tabletvorm uit de zestiger jaren. Tegenwoordig worden deze stoffen chemisch nagemaakt en heet het o.a. diazepam.

De werkzame stof wordt gewonnen uit de gedroogde wortel van de plant. Veel mensen vinden deze wortel stinken maar katten worden er opgewonden van. Om de werkzame stoffen te extraheren wordt alcohol gebruikt.

Wie kent nog het Duitse 'Klosterfrau Melissengeist' volgens de toenmalige reclame moest je daar elke dag iets van nemen. Volgens mij bestaat het nu nog. Het alcoholpercentage is het dubbele van menig sterk drankje. Er staat zelfs een waarschuwing op dat het 79% alcohol bevat. Logisch dat je daar rustig van wordt.

Zo zie je maar weer, dat een plantje dat zomaar ergens aan de sloot groeit, zo'n verstrekkend gevolg kan hebben.

Niet zonder elkaar

AUTEUR: LAMBERT KOUWENBERG

Boekentip

De nadelige gevolgen van het coronavirus zijn talrijk. Dat heeft iedereen de afgelopen maanden kunnen ervaren. Maar voor mij heeft het ook gunstige gevolgen gehad. Zo ben ik druk in de weer geweest in de tuin, heb ik, zoals veel mensen, flink opgeruimd en nog veel meer klusjes van mijn 'to do-lijstje' kunnen schrappen. Er komt echter een moment dat alles gedaan is en wat moet je dan?

Een aantal jaren geleden kreeg ik voor mijn verjaardag een boek. Niet zo bijzonder want dat gebeurt wel vaker en soms heb ik er zelfs om gevraagd. Het boek was echter een beetje in de vergetelheid geraakt mede door het feit dat ik, voor corona, eigenlijk te druk was met allerlei andere dingen om rustig te gaan zitten lezen. Ik geef toe: niet aardig ten opzichte van de gulle gever.

En heel jammer ook want nu ik dan dit boek uit de kast haalde om te gaan lezen kwam ik erachter wat een mooi boek het is. Echt een aanrader, zeker voor mensen die iets met bloemen en/of insecten hebben.

Het boek heeft de titel: 'Niet zonder elkaar, bloemen en insecten' en was enkele jaren geleden (2015) de winnaar van de Jan Wolkersprijs voor het beste natuurboek van het jaar.

Het is een heel fraai vormgegeven boek met zeer veel mooie foto's en het vertelt het aloude verhaal van de bloemetjes en de bijtjes. Hoewel ik direct bij het begin al teruggacht aan de biologielessen van vroeger op school (biologie was voor mij een mooi vak) is het geen droog verhaal over de relatie tussen bloemen/planten en de insecten die hen bezoeken. Op een zeer toegankelijke manier worden allerlei aspecten beschreven van de onlosmakelijke verbintenis tussen deze organismen; ze kunnen letterlijk niet zonder elkaar. De planten kunnen voor hun voortbestaan niet zonder de bestuiving door insecten en zonder de bloemen als voedselbron van nectar en stuifmeel zouden de insecten met uitsterven bedreigd worden.

Het is geweldig om te lezen welke verleidingstrucs de bloemen in petto hebben op het gebied van kleur, geur en bijzondere vormen. En indrukwekkend zijn aan de andere kant de zintuigen van de verschillende insecten. Heel levendig en goed leesbaar worden de inzichten, verkregen uit de laatste onderzoeken, gebruikmakend van de modernste technieken, besproken.

Gaandeweg wordt des te meer duidelijk, als je het al niet wist, dat zowel bloemen als insecten onmisbaar zijn voor het voortbestaan van de mensheid. Reden genoeg om zuinig om te gaan met zowel de biodiversiteit op het gebied van planten en bloemen als die van insecten. En daarmee komen we terecht bij de actuele discussies over het landbouwbeleid en de problemen met betrekking tot de grote achteruitgang in het aantal insecten(soorten).

Mogelijk zijn veel geïnteresseerden al in het bezit van dit boek, dan zouden ze mijn enthousiasme kunnen ondersteunen. Anderen zou ik dit boek willen aanbevelen. En mocht je het zelf niet willen kopen dan is het in elk geval heel leuk om te krijgen!

Het boek:

Niet zonder elkaar - bloemen en insecten

Uitgegeven bij: Uitgeverij Natuurmedia, fotografen en illustratoren, Amsterdam

ISBN 9789082433609.

Auteurs: Schoonhoven, L. e.a. (2015).

IVN activiteiten en corona

Met de huidige stand van zaken (eind juli) over maatregelen in verband met corona, wil het bestuur van IVN Eerbeek de activiteiten weer oppakken. Dit houdt in dat we per een september weer ons excursieprogramma gaan uitvoeren, met inachtneming van de volgende regels.

- Bij verkoudheidsklachten of griepverschijnselen, blijf thuis.
- Volg altijd de instructies van de IVN gidsen.
- Volg tijdens de excursie de hygiëneregels van het RIVM.
- Houd 1,5 m afstand tot deelnemers die niet tot uw huishouden behoren.

Loop op smalle paden achter elkaar en hou rekening met tegemoetkomende wandelaars.

Heb je twijfel over doorgang en/of vragen over een activiteit. Kijk even op de website of neem contact op met het secretariaat. secretaris@ivn-eeerbeek.nl

Agenda

Zondag 16 augustus

Bloeiende heide en klokjesgentiaan

Start tussen 14.00 en 14.15 uur.

Aanmelden en inlichtingen: lkouwenberg142@gmail.com (tot 15 augustus).

Zaterdag 10 oktober

Voorwandelen Paddenstoelen

Tijd: 09.00 uur

Eerste gids: Sandra Omlo

Overige Gidsen: Hilda Stoltenborg, Herma Scherpenzeel en Jan loonstra

Zaterdag 12 september

Voorwandelen Rondje Brummen

Start: 09.00 uur

Eerste gids: Cor Uit de Weerd

Overige gidsen: Tilda groenhof, Jan Coenraads en Lambert Kouwenberg

Zondag 11 oktober

Publiekswandeling Paddenstoelen Coldenhove

aanvang: 14.00 uur

Thema: Paddenstoelen

Start: Dieperinksbruggetje aan het einde van de Boshoff-weg Eerbeek

Zondag 13 september

Publiekswandeling Rondje Brummen

Aanvang: 14.00 uur

Thema; Bossen

Start: oprijlaan Groot Engelenburg Eerbeekse weg 6 6971 LB Brummen

Eind Oktober

Waarschijnlijk nog de Algemene Ledenvergadering 2020

IVN Eerbeek

Plaats en datum worden nog nader bekend gemaakt.

Zondag 4 oktober

Paddenstoelenspeuren Gorsselse heide

Start: 11.00 tot 13.00 uur

Je loopt een aangegeven route in je eigen tempo

Inlichtingen Klaske ten Grotenhuis 0575-471995

Zie ook: www.markegorsselseheide.nl

Cursief gedrukte activiteiten worden uitgevoerd door de IVN-afdeling Zutphen.

Alle excursies duren ongeveer twee uur, tenzij anders aangegeven. Stevig schoeisel is een aanrader.